

DOI 10.31909/26168820.2018-(38)-7

УДК 811.161.2'282

ВЕСІЛЬНА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ ПІВДЕННОБЕССАРАБСЬКОЇ ГОВІРКИ

М. Делюсто

кандидат філологічних наук, доцент,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Новожитні українські південнобессарабські говірки становлять надзвичайний інтерес для лінгвістики, адже функціонують понад двісті років у ситуації міжмовної та міждіалектної взаємодії, а тому є цінним джерелом спостереження динаміки діалектів, мовної інтерференції, закономірностей збереження архаїки та появи інновацій. Автор статті на підставі свідчень діалектних текстів та матеріалів, зібраних за питальником до «Атласу українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю», описує весільну лексику однієї з українських діалектних мікросистем регіону з метою уточнення її генези та місця у класифікації українських говірок ареалу.

Ключові слова: українська говірка, весільний обряд, номінація, діалектний текст, Південна Бессарабія.

Обрядова лексика південнобессарабських говірок неодноразово привертала увагу дослідників (В. О. Колесник, С. І. Георгієва, Н. М. Гончар, Л. Ф. Баранник, О. А. Дакі, Г. А. Черезова, І. Б. Циганок та ін.), адже у цій найдавнішій тематичній групі яскраво відбиваються інтегральні та диференційні елементи різних мовних систем (українських, болгарських, російських, румунських, тюркських), що упродовж двох століть активно взаємодіють на цій території, відтворюються вектори і напрями інтерференційних процесів, мовна динаміка.

Відзначимо, що українські говірки полімовної Південної Бессарабії, досліджені А. М. Муқан, В. П. Дроздовським, Т. П. Заворотною, П. Ю. Гриценком, А. О. Колесниковим, О. О. Мірошніченко, О. А. Дакі та ін., і сьогодні залишаються надзвичайно цікавим та цінним об'єктом спостережень для лінгвістів. Будучи новожитніми, функціонуючи у складній мовній ситуації, вони демонструють поєднання двох різноспрямованих процесів: збереження материнських рис і набуття нових в умовах міждіалектної і міжмовної взаємодії [1, с. 30].

У статті характеризуємо лексику українського весільного обряду одного з найбільших сіл Південної Бессарабії, де компактно проживають українці – Шевченкове Кілійського району Одеської обл.¹. Сучасні дослідники вважають цю говірку типовою українською південнобессарабською, відповідно до класифікації А. О. Колесникова [2; 3], вона належить до домінантних в ареалі мішаних говірок з полідіалектною основою. На думку А. М. Муқан, в ній переважають риси південно-східного наріччя української мови [4]. Власні багаторічні спостереження над цією діалектною мікросистемою [5] та над іншими українськими говірками ареалу переконують не лише в її гетерогенній основі, але й в окремішності, специфічності на тлі інших говірок, що виявляється не лише на мовному, а й на культурному рівнях.

Це підтверджують й оцінки мешканців сусідніх сіл, які, характеризуючи місцевих жителів, вживають, окрім закономірних номінацій (*шев'ченковск'ї, караг'мец'к'ї* > від старої тюркської назви села *Карамак'мет, Караг'мет* 'чорний махмет'), й особливі. Так, у

селі Трудове по відношенню до осіб жіночої статі зафіксували словосполучення *шев'ченковс'ка Гапка*, походження якого пов'язують з довгими багатими спідницями, про що свідчать і самі мовляни (*по дв'інац'ат' н'ілок² сп'ідниц'а од'на бу'ла // на дв'інац'ат' н'ілок! // і ми_ж у т'іх сп'ідниц'ах хо'дили*), та пихатістю сусідів, а також поширеністю специфічних імен, зокрема жіночого імені Гапка (Гафія). У розташованому поблизу місті Кілія у цій функції спостережено й лексему *брус*, значення якої в «Етимологічному словнику української мови» подано як 'грубіян, нахаба', 'незграбний, неотесаний' про людину [8, 268]. Нами зафіксовано такі самооцінки: *украї'їнц'і ми // а то ха'хли ми бу'ли! / а те'пер украї'їнц'і / от // та / це / та_й і т'ато наш бу'у ха'хол і ма'ма то'же //*.

Мета статті – описати лексику весільного обряду досліджуваної говірки на підставі свідчень діалектних текстів (транскрибованих аналогів фонозаписів діалектоносіїв) та відповідей на спеціально укладену програму до «Атласу українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю» [3].

Зауважимо, що подібно до інших українських сіл, весільний обряд тут характеризує тричленна структура: передвесільний етап, власне весільний і післявесільний. Перший починався *сватанням*, проте на відміну від українських сіл інших регіонів України, де на цьому етапі обмежуються *перев'язуванням* старостів *рушниками*, в с. Шевченкове ця процедура передбачає й *сватання* саме по собі – близьке знайомство батьків нареченого та нареченої (пор. *запиту*, *договір*, *заручини*, *оглядини*), які незабаром стануть *сватами*: *з'начит' /ран'ше бу'у та'кий о'бичай // ішо'у о'т'е'ц' / о'т'е'ц' жен'і'ха ішо'у до н'е'в'ести із о'м'ц'ами до'говар'увалис' на шч'от' /свад'би // на шч'от' йа'к'і там /будут' /йак_би ска'зат' / шо при'готов'л'ат' / ну по т'ій /мод'і // по'том /чере'з в'ре'м'я на'зна'чали у'же св'атав'ство // і: хо'дили св'ати у'же в'тор'ично / і у'же у'м'ест'е // і св'ати соб'і'ралис' / ше /ко'й_йак'і во'п'роси ре'шали на шч'от' /свад'би // по'том на йа'ку_то не'д'іл'у на'зна'чалас' /свад'ба//*. Про день, коли можна *засилати старостів*, з батьками дівчини попередньо домовлявся батько хлопця. Однак відомо, що це не могли бути понеділок і субота. Старостами обирали родичів жениха, зазвичай батька, дядька, старшого брата, двоюрідних братів. Свататись вони приходили з графином вина та хлібом з сіллю: *при'ходить' /бат'ко жен'і'ха іс /хл'ібом іс /сол'і'ю // ози'вайут' н'е'в'есту // з гра'ф'инчиком при'ходить' жен'і'ха_ж /бат'ко*.

Для *перев'язування старостів* дівчина заздалегідь самостійно вишивала *рушники*, а також *хустку*, якою *перев'язувала* жениху праву руку вище ліктя. Після *перев'яз'ки* усі учасники події сідали за стіл та вечеряли, домовлялися про час *сватання*, а домовившись, пили *мого'рич* і розходилися по домівках, жениха додому в *рушниках* проводжали старости. Цей етап сватання діалектоносії називають *ходіння за рушниками*: *при'ходить' /бат'ко іс / ну іс_старос'тами // і старос'ти / ну при'ход'ат' старос'ти і /бат'ко з ним при'ходить' // і /сватат' н'е'в'есту // і н'е'в'еста з'начит' // же'н'і'х по / по'зад'і же'н'і'х при'б'і'гає // бо / а'бо і н'ет' / і же'н'і'х із /ними при'ходить' // вс'і при'ход'ат' учоти'р'ох і з // /бат'ко закли'кає в /хату // і во'ни с'і'да'ють за с'т'іл так // же'н'і'х і'де з н'е'в'естойу / а старос'ти си'д'ат' / ну то'д'і в'же во'ни с'т'і'ко си'д'ат' / а в'же то'д'і н'е'в'еста /перед /ранком йі'х попере'в'язує руш'никами і во'ни йд'ут' до'дому // сп'і'вайут' // /йакос' інт'е'р'есну /н'існ'у сп'і'вали / шо во'ни йд'ут' йі'х те / з'начи'ц'а йі'х // ну_йак / пере'в'яз'али йі'х // ну во'ни в'же та'к'і /рад'і // пере'в'яз'али / погу'л'али / на'пилис'а йд'ут' до'дому / ка'зати /бат'ку й /ма'те'р'і шо в'же н'е'в'есту пос'ватали //*. Варто відзначити, що обрядодія *ходіння за рушниками* поширена саме серед українців Південної Бессарабії [7, с. 627].

Власне *сватання* відбувалося за тиждень-два після *перев'язування старостів*. У певний час після обіду *жених* запрошував батьків нареченої та її хрещених батьків до себе, де на них вже чекали його хрещені батьки та близькі родичі. За спільним столом

²Пілка – відріз для шиття одягу на всю його ширину [6, т. 6, с. 534]. Для українців Бессарабії відзначено зазвичай 3–7 пілки на спідницю [7, с. 623].

домовлялися про організацію весілля, придане, подарунки: *а тоді с'вад'бу догвар'уйуц':а / коли 'буде с'вад'ба // приход'ат' т'і бат'ки й_т'і_бат'ки // мм / с'т'іл го'товл'ат' // с'ватан'а вже / с'ва'ти це вже / мм / мо'рич 'ви'п'ут' і догвар'уйуц':а коли 'буде с'вад'ба //*

Після випивання *могори'чу* батьки цілуються, а жених проводить батьків нареченої додому, а її саму на *му'зики*: *же'н'іх бе'ре н'е'в'есту і о'д'і'вайе'ц':а 'серед 'тижн'а та'ко йак не'д'іл'а ше до с'вад'би // о'д'і'вайе'ц':а з н'е'в'есто'ю іде / ну ту'ди на ву'гол / на гул'н'у чи // до к'луба чи на гул'н'у 'було 'ран'че // іде це / і во'ни / во'на 'ходить' там / тан'ц'уйе з жен'іхом //*

Залежно від необхідної підготовки, весілля призначалося упродовж декількох тижнів або навіть місяця після сватання. Воно починалося з випікання *короваю* та *шишок* – булочок, які отримали таку назву через те, що їхня верхня частина подібна до зрізаного верху шишки [9, 10; 6, т. 11, 466]. У будинках молодих їх пекли жінки-родичі та сусідки – *коро'вайниці*: *'ран'че було так / що с'вад'бу ро'били // захо'д'імос'а в че'т'верх / не'к'ти шиш'ки //; шиш'ки пек'ли // і це н'е'в'еста йде / шіс'т' 'д'евоч'ек / 'друж'ки / приг'ла'шон'і / шиш'ки у ру'ках не'с'ут' д'і'чата // і по'зад'і сп'і'вайут' і'дут' ве'с'іл'ної // н'е'в'еста по'пе'ред'і / ко'го вст'р'і'вайе вс'іх ц'і'луйе по си'л'і і та'к'іх і в'з'росл'іх і вс'іх_вс'іх у р'ад // а тоді вже 'в'ечер'і приг'ла'шайе на с'вад'бу // шиш'ку да'йе 'роцтв'ен'ікам //*

Діалектоносії свідчать, що на випікання *шишок* обов'язково запрошувалися хрещені батьки, тітки та сестри, а починала замішувати тісто тільки щаслива у подружньому житті жінка [9, 10], а в будинку молодого пекли також *'борону* і *'раник* [9, 10], які дарували батькам нареченої, та *весільний калач*, який дарували батькам жениха. Лексема *'борона* засвідчена і в східнослов'янських говірках [10]. В інших українських південнобессарабських говірках на позначення весільного хліба зафіксовано також номени *лежень* 'великий продовгуватий хліб з різноманітними прикрасами, який лежав перед молодими на весіллі' (напр., у селі Трудове Кілійського р-ну), *дивень* 'дівчачий коровай' (напр., у селі Пшеничне Саратського р-ну).

Перший день весілля – *голо'виц'а* – субота. Назву пов'язують з лексемою *голова*, що уособлює початок: *бу'ла голо'виц'а називалас'а // іс_суботи н'е'в'еста хо'дила уд'іта / приг'ла'шала у'с'іх із друж'ками на с'вад'бу до 'себе // а же'н'іх со'б'і о'д':ел'но хо'ди'у //*. Вранці у цей день наречена готує *'придане* – пілки, занавіски, одяг, рушники, більшість з яких вона сама вишивала – яке складає *в ск'рин'у*.

Зауважимо, що в українських говірках ареалу із значеннєвим компонентом 'придане' зафіксовано і збережено варіанти *дзестри* (*дзейстри*, *дестри*, *зестри*), *дзестра* (*зестра*), *'придане*, *'придан':а* [11, НМ, 174; 3, к. 88, узаг. к. 7]. Уперше номінації *дзестра*, *дзестри* відбиває «Словник діалектизмів українських говірок Одеської області» А. А. Москаленка [12, с. 30] зі значенням 'посаг, віно, все майно, крім худоби і грошей'. У словнику В. П. Дроздовського [13] знаходимо: *зестри*, т. мн., 'посаг, віно'. ТС, *дзестри / на другий ден' н'е'в'еста почи'нає приби'рати хату свої'ми зестрами* // (НР). Збереження й активність цієї лексеми у сучасному мовленні представників українських південнобессарабських говірок підтверджує «Словник українських говірок Одещини» О. І. Бондаря [14, с. 68], де розширено кількість пунктів регіону з цим словом, зокрема: подано *дзестри*, *дестри* (у нас була ро'с'і'я / та'да бу'ли дестри / на'лавники – м. Татарбунари; *насправ'ала дзестр'ів / що у ск'рин'у одну не ум'іш'чайц'а* – м. Татарбунари; с. Кочкувате, Татарбунарський р-н). Уважаємо, що форми на *дз* з'явилися внаслідок властивого говіркам регіону більшого, ніж у літературній мові, навантаження фонемою *дз*, яка може тут виступати й у позиції з (*дзестри*, *дзв'ір*) [4].

Досліджуючи українські говірки ареалу, А. О. Колесников відзначив особливості граматичної поведінки субстантивів цієї семантики. Зокрема, вказавши на їхню лакунарність форм числа, як у бік однинності (*'придане*, *'придан':а*, *дзестра*), так і в бік множинності (*дзестри*, *зеч'і*, *зестри*, *дзейстри*), та неоднаковий характер варіативності подібних номінацій серед говірок, напр.: *'придане*, *дзестри* (Благодатне, Скриванівка

Тарутинський р-н, Трапівка Татарбунарський р-н); *п/ридане* (Олександрівка, Малоярославець Другий Тарутинський р-н, Мирнопілля Арцизький р-н, Широке, Семенівка, Випасне, Софіївка Білгород-Дністровський р-н, Каланчак, Матроска Ізмаїльський р-н); *Дзестри* (Височанське Тарутинський р-н, Нова Царичанка Білгород-Дністровський р-н, Трудове Кілійський р-н, Кам'янське Арцизький р-н); *п/ридане* і *Дзестра* (Петрівка, Старокозаче, Удобрне Білгород-Дністровський р-н); *п/ридане*, *Дзестра* і *Дзестри* (Чистоводне, Володимирівка Білгород-Дністровський р-н); *п/ридане*, *Дзестри* і *зеч'ї* (Миколаївка Білгород-Дністровський р-н); *п/ридане*, *Дзестри* і *зестри* (Стара Царичанка Білгород-Дністровський р-н, Лиман Татарбунарський р-н); *п/ридане* і *зестри* (Вільне Білгород-Дністровський р-н, Приморське Татарбунарський р-н, Єлизаветівка Тарутинський р-н); *п/ридане* і *зестри* 'лах/м'іт':а' (Приморське Білгород-Дністровський р-н); *п/ридане* і *Дзейстри* (Новоукраїнка Тарутинський р-н); *п/ридан':а* і *Дзейстри* (Петрівка Тарутинський р-н); *п/ридан':а* і *Дзестри* (Ганнівка Тарутинський р-н) [2, с. 267].

По обіді до нареченої приходять шість *дружок*, які будуть надалі супроводжувати її на усіх етапах весілля, зокрема співати пісень. Останнє спостережено не в усіх українських говірках ареалу. Так, діалектоносії села Нерушай Татарбунарського р-ну відзначають відсутність цього компонента на весільному дійстві. Старша дружка сидить поряд з нареченою, вона або посаженна мати – *на/нашка* – тримає вінець над її головою під час вінчання у церкві. Перед тим, як одягти молоду, мати символічно мие їй волосся, а молодший брат розчісує його.

Після того наречена, яку благословляє мати, разом зі своїми друзками йде селом запрошувати гостей на весілля: *хо/дили по се/лу // н'е/в'єста хо/дила / ну л'удей к/ликала н'е/в'єста // друз/ки сп'ївали / кра/с'іво / д/уже /весело /було і кра/с'іво /було // як /ран'че /було //*. Спочатку вона запрошує хрещених батьків та родичів, а потім й усіх інших: *у суботу во/на /ходить' по се/лу к/личе л'удей зна/комих сво/їх // хто зна/комий // к/личе / д'їтей ц'їлує // д'їти б'їжат' у/с'ї / за/мурзан'ї й/а/к'ї // а во/на_ж ц'їлує їх у/с'їх /чисто / бо во/ни_ж /хочут' шоб моло/да поц'їлу/вала // в_р'ад с/танут' / моло/да ц'їлує //*. Якщо хтось з батьків на момент весілля помер, то молода обов'язково ходила на кладовище: *н'е/в'єста хо/дила на /кладовищ'е / кру/гом // як не/має /бат'ка / во/на хо/дила на /кладовищ'е // к/лониц':а /бат'ков'ї це //; у суботу // да / да / /перед с/ва/бойу / /перед с/ва/бойу сч'ас /ход'ат' // в нас іс/час як не/має /бат'ка й /матер'ї // /ход'ат' у/клон'ац':а /перед г/робом //*.

Обов'язково молоду благословляють і батьки нареченого: *до же/н'ї/ха при/ходила к/лониц':а // ну / бат'кам //*. Після запрошення жінка повертається додому, де її зустрічають з іконою, хлібом і сіллю її батьки, сестри, брати.

Після цього наречена з друзками *вийут' гіл'це*³. Наречена сідає на кожух на куті по діагоналі напроти пічки, поряд з нею дружки, на стіл кладуть *гіл'це*, прикрашають його квітами, стрічками, цукерками: *цв'їточки /вїа/жут' і ч'їпл'айут' / і ч'їпл'айут' // із /йолки / із /разн'їх // як /ос'їн'їу рос/тут' / поли/нки в/с'ак'ї // ота/к'ї ма/нен'к'ї пучечки з/їа/зуйут' і при/їа/зуйут' до /того / до т'їх /г'їлочок // а з/верху / із /самого / ка/лину і /жита /пучочок при/їа/зуйут' // то то/д'ї і/зла/муйут' жен'їхов'ї й н'е/в'ес'т'ї да/руйут' // шоб /жили і чер/вона ка/лина //*.

Прикрасивши *гіл'це*, усі сідають вечеряти та чекати жениха з *боярами* – хлопцями, родичами і близькими друзями жениха. Їх теж шість, один з них старший, він, або *поса/жон':ий /бат'ко* – *на/нашко*, *на/нашул* (ми *це_ж ос'// це_ос' ко/ли же/нивс'а нана/шула /були Й/угинин / Й/їван // із /ж'їнко/ю // /були! / /були! / хто хо/т'їу //*) – тримає вінець над молодим у церкві, а за столом сидить напроти старшої дружки. Жениха супроводжують і молоді дівчата з *рідні*, *св'їтилки*, які виготовляють з барвінку світильники, в які вставляють запалені свічки, та теж співають на весіллі [9, с. 26]. Жених разом зі своїми боярами також ходить по селу і запрошує гостей на весілля. У його

³ Гільце – велика кругла гілка з вишні, яка символізує багатий рід [9, 23]; обрядове дерево українського весілля, яке прикрашають квітами, ягодами, колосками, стоїть на столі упродовж всього весілля [6, т. 2, 70].

будинку також в'ють гільце, після чого, залишивши його вдома, разом з боярами та світилками, свашками під музику він йде викупляти гільце нареченої: *посл'е 'вечер'і вже вс'о // молодий с_сво'їми молодими хлопц'ами / з бо'йарами / з 'бубном / з ар'мошкою / ідут' із 'дому до н'е'в'ести // і вс'і чу'ж'і / тан'ц'уйут' хлопц'і д'і'чата вдво'р'і // гул'айут' / а у д'і'чат бу'кети при'чепл'ен'і / і пл'аточки но'сов'і або 'л'енти // а то'д'і жен'і'ха хлопц'і долж'н'і 'викупит' // п'ят'_ш'іс'т' хлопц'і'ю і ш'іс'т' д'і'чат // і о'це у та'р'ілочк'і 'совайут' та 'совайут' з'рош'і 'хлопц'і д'і'чатам / о // а д'і'чата не хо'т'ат' брат' / д'і'чата т'ребу'ют' ба'гац'ко 'грошей // а хлопц'і шут'ку'ют' / або йа'к'іс' не'годн'і з'рош'і пок'ладут' / а то коп'і'юк 'кинут' у та'р'ілку // а д'і'чата н'е: // по'куда во'ни ска'зали там 'дес'ат' / п'ят'нац'ат' / аж по'куда не 'кине так йак ска'зала 'друж'ка // то'д'і вже во'на оч:'іпл'а'є св'і'й бу'кет і йо'му чіпл'а'є //*

Букет нареченої женихові продає її менша сестра або племінниця. Після цього усі вечеряють, веселяться, танцюють у дворі, а тоді йдуть додому: *і то'д'і рос'ход'ац':а / молод'і // д'і'чата йдут' іс ковал'ерами іс 'цими бо'йарами до'дому // хто до'дому / хто ку'да // а моло'да / іс же'н'і'хом оста'йец':а //*. На цьому передвесільний етап завершується.

Саме весілля відбувається у неділю. Вранці до нареченої приходять дружки, жінка, яка допомагає вбратися, і молодий. Після цього молоді зі своїми старостами, дружками, боярами, світилками йдуть до церкви на вінчання. Потім усі обідають у жениха: *а то'д'і вже 'рано йдут' у 'церкву // в'ін'чайуц':а і йде вже с'вайд'ба до моло'дого / о'б'ідат' ту'да // му'зики з'райут' / перев'іазу'ют' // е / с'таришу 'друж'ку / с'таршого бо'йарина // і так в'іажут' і то'же йдут' // ідут' во'ни в моло'дого по'б'ідали там йак //*

Дорогою діти переливають їм з чашок дорогу на щастя, за що жених дарує їм гроші та солодоші. Біля будинку молодої дружини відбувається перекидання правою ногою відра з водою обома молодими: *до'роги перели'вайут' 'д'іти іс кру'же'ч'ками / а н'і то / в'ідро // пок'ладут' / а во'ни 'оба моло'д'і но'гами пере'кинули 'воду / а то'д'і но'гами і на'зад в'ідро // чи го'стин'ца чи руб'йа'кий ки'дайут' у в'ідро //*

Погостювавши в молодого, весільна процесія рушає до молодої у такому порядку: молоді, старший боярин з гил'цем молодого, дружки та бояри. Мати жениха посипає молодих грошима, зерном, цукерками і горіхами. Дорогою знову відбувається переливання водою, а коло будинку перекидання відра з водою. У молодої мати кличе її з подружками до хати, натомість жених з боярами залишається у дворі. Через деякий час заходять старости молодого і починають бесідувати зі старостами молодої. Коли старости домовились, їх кличуть до столу. Попередньо старша дружка під столом поливає їм руки водою, а молода подає рушники. Витерши руки, вони перев'язують один одного через плече, дякують молодій та вертаються до молодого: *моло'да / іде попе'ред'і // до'дому вже з друж'ками // бе'ре дру'жок іде попе'ред'і / 'буде там с'і'дат' за с'т'іл / дожи'дат' // а молодий вже сам іде / без 'нейі // не'сут' те ги'л'це // йдут' за ним св'ітел'ки / сваи'ки / старос'ти // попере'в'язуван'і // ідут' за 'нейу / за ним // при'ход'ат' до / ту'ди до моло'дой // моло'да вже в 'хат'і си'д'ит' / жеде з друж'ками // моло'дого вже ве'дут' у 'хату // а во'ни сто'йат' 'коло по'рога шоб // йі'йі ве'дут' в 'хату / н'рос'ац':а шоб і йіх пов'іа'зали // а ц'і сп'і'вайут' // а у ко'мор'і 'шолок / та там рушник'і'ю 'сорок // в'іа'ж'іт' / ц'і сп'і'вайут' сваи'ки_вже // то'д'і йдут' у 'хату / пе'ред закли'ка'ют' ... пов'іажут' іше раз старос'т'і'ю / сваи'ок там // в 'хат'і вже с'і'дайут' за с'т'іл / вго'ш':айут' йіх // а то'д'і вже ви'ход'ат' над'в'ір / гул'айут' у'с'і вже // вс'і у'мест'е вже // друж'ки і бо'йари гул'айут' // до п'я'ти ча'со'ю //*

Після цього відбувається вручення подарунків батькам молодої. Батькові дарують 'борону та шапку або сорочку, а матері н'раник і обов'язково чоботи, під час цього їх пригощають вином або горілкою. Вважають, що боро'на і н'раник символізують знаряддя праці [9, с. 43].

Отримавши подарунки, батьки запрошують гостей в хату, усі обідають, а після танцюють і гуляють до п'ятої ранку, після чого відбувається покривання молодих –

посвячення їх у сімейне життя. Дві свашки (одна – молодого, а інша – молоді) беруть хустку, розстилають її та покривають молодих таким чином, щоб закрити їх обличчя від гостей. Після свашки трічі цілуються, а потім накидають хустку на плечі молоді: *а тод'ї вже в п'ят' ч'а'соу за'ход'ат' у 'хату // у'же і друж'ки / ц'ї / чи моло'дий / бо'їари // за'ход'ат' у 'хату моло'ду берут' покр'ива'ють' // ви'лаз'ат' дв'ї 'ж'інки і плат'ками ма'хайут' / покр'ива'ють' йі'ї // тод'ї пла'ток на'ки'да'ють' на 'шийу на 'нейі // а во'на си'дит' н'е'в'еста вже вс'а // в'інок / у в'с'ому вже си'дит' //*

Після цієї процедури старший боярин ділить весільний коровай, на стіл кладуть гіл'це молодого, з нього зривають квіти та починають дарувати подарунки: *а тод'ї вже 'кончиц':а о'це все // да'ру'ють' л'у'д'ам / по'дарки це // там 'тому руш'ник / 'тому пла'ток / 'тому ру'ба'шку // ну 'шо та'ко / та'ко об'ичай бу' // да'ють' / уго'ш':а'ють' йі'х //*

У говірці спостережено й процедуру *друж'чини* – прощання молодіжної громади зі своєю подругою. Під час цієї обрядодії старша дружка пригосчає старшого боярина гостинцями, він за це дає їй гроші, а вона у відповідь перев'яже хусткою йому праву руку вище ліктя, п'є з ним *могорич* і пригосчає всіх присутніх. Завершувались *друж'чини* сумною прощальною піснею [9, с. 43], потім відбувався *викуп подушок* у сестри, племінниці або хрещениці нареченої: *ну тод'ї 'ран'ше шо // 'т'іки сун'дук бу' / подуш'ки // а подуш'ки ше_й так не да'вали // ста'ють' / н'е'в'естина сест'ричка ма'нен'ка 'коло подуш'ок сп'ї'вайе // а йа 'л'ітом ни гу'л'ала 'п'і'р'ячко соб'і'рала іс / е / 'качки іс 'гуски се'ст'р'ї в по'душ'ки // і с та'р'ілко'ю сто'ї'т' / 'кидайте 'грош'ї тод'ї о'д:ам по'душ'ку вам // мм / і од'ї'ї'ало // о / і то_ж 'тоже ц'ї_ж у'же бо'їари / при'гла'шон':і ки'да'ють' там коп'ї'ї'ки чи шо // н'е! / н'е! / о'то 'викуп за подуш'ки се'ст'рички // с'к'їл'ки ска'зала / с'т'їл'ки долж'н'ї 'ї'ї і дат' //*

Після викупу бояри з криками та свистом забирають придане молоді, складають його на повозку й везуть наречену з приданим до жениха: *тод'ї вже н'е'в'есту заб'ї'райут' // ви'нос'ат' н'е'в'ес'т'ї йак 'ран'че була ск'рин'а // бил гар'д і'роп / а тут ск'рин'а // ви'нос'ат' ту ск'рин'у / по'душ'ки / скла'да'ють' на п'ї'воду // про'вод'ат' моло'ду вже з' 'хати // вже моло'ду заб'ї'райут' / н'е'в'есту // і во'на круж'ка об'в'ї'у йі'ї с'тароста / 'лавний об'в'ї'у // поса'ди'у йі'ї на п'ї'воду вже // вже ве'зут' до 'жени'ха / о'це та'коїі / 'робл'ат' //*

У будинку молодого розпалюють вогнище, яке символізує очищення, збираються «*има'лит' моло'ду*» [9, с. 58]. Молоду жінку роздягають у кімнаті, де спатимуть молоді, свашка дає їй червоні нитки для того, щоб вона прикрасила шишку. Червоний колір вказує на чистоту дівчини. А тим часом всі гості гуляють досхочу.

У понеділок, в обід, у будинках батьків подружжя знову збираються гості. Батьки пригосчають їх *гарячим вином* – кип'яченим вином з додаванням води, перцю і цукру [9, с. 61], смачною їжею, а гості дарують молодим подарунки: *а в поне'д'їлок у'же не'с'ут' по'дарки // мм / жен'ї'ху й н'е'в'ес'т'ї 'дар'ат' // хто шо 'має // 'ран'ше_ж 'було // в'і'в'торок у'же // той пуд о'зими дару'ва' / той йа'г'ничку дару'ва' / той 'гусочку дару'ва' // той / мм / да'ру'ю то'б'ї ко'рову шо гре'бе со'л'ому // У цей день молодих також перев'язували матерією: на 'трет'їй ден' це вже са'мо со'бойу / ма'тер'ї'ю при'носили // за'ки'да'ють' на же'н'ї'ха / на о'це йак ми вдвох сиди'мо о'дин край ма'тер'ї'ї с'у'ди / а о'дин край на же'н'ї'ха / о // і це вс'ї_в'с'ї ки'да'ють' пере'в'ї'аску / ки'да'ють' на же'н'ї'ха / н'е'в'есту // з'ї'а'жут' тут та'ко йі'х до 'мesta // ну он'ш'ето йа 'зна'ю / тод'ї / ну та'к і бу'ли йа'к іс' ста'р'ї т'ра'д'ї'ц'ї'ї'ї'.*

Післявесільний етап – четвертий день, вівторок, має назву *'кури, день курей* і проходить таким чином. У будинках молодих переодягаються дві кумедні пари: чоловіки у жіночий одяг, а жінки – в чоловічий. Переодягнених людей називають *циганами*, що пов'язано з їх подальшою функцією, адже з мішком вони ходять по домах весільних гостей і крадуть в них курей, з яких ввечері готують смачний борщ: *борш'ї' ва'рили // борш'ї' ва'рили на'посл'етку // 'кури соб'ї'рали по_сел'ї // е / хто гу'л'а'у на 'сва'б'ї // о /*

о'д'і'вайуц':а / мм // по_ц'ган'с'кі / о / 'йїзд'ат' соб'і'райут' 'кури // 'вар'ат' бори" у 'вечер'і / це вже на к'ін'ц'і / с'ва'би //.

Цікаво, що цигани непомітно крали в господарів і якісь речі, зазвичай старе взуття, одяг або речі домашнього вжитку (сокиру, лопату та ін.). Увечері, після застілля, ці подарунки весело роздавали присутнім гостям: та соб'і'рали // в'кого там об'ч'і'ш':алку / в'кого там ло'пату // а то'д'і ко'ли во'ни 'йїли 'кури / то йім ви'носили йак по'дарки // а во'ни / о'це_ж 'наше! / 'наше! // і ви'нос'ат' 'тому ло'пату / 'тому в'ідро / в'іник // а во'на / ой! / йа о'це 'ход'у шу'кайу // 'ход'у шу'кайу вже т'рет'ій ден' не 'можу сво'го в'ідра най'ти // там кро'ват' ста'ру дес' найш'ли / та це / забрали / да / да //.

У випадку, коли йшла заміж остання донька або одружували останнього сина, молоді мили ноги батькам: а йак у'же 'самий посл'едн'ій у бат'к'і'ч'и 'дочка чи син // о / 'мийут' 'ноги же"н'іх і н'е'в'еста / мм / 'бат'ков'і й 'мате"р'і // са'довл'ат' йіх і 'мийут' йім 'ноги // а 'бат'ко й 'мати там у'же на / вс'іх дол'ж'н'і там чи по поло'тенц'о'в'і ма'нен'кому чи / по пла'точку вс'ім гос'т'ам // да! / да! // нак'і'дайут' на пле'че // к'і'нец' це вже // вс'іх / поод'а'ва'ї / поже'ни'ї //.

Пізно увечері, побажавши молодим та їх батькам здоров'я та щастя, гості розходились по домівках. Це був кінець весільного обряду.

Отже, як бачимо, весільна терміносистема говірки с. Шевченкове Кілійського району Одеської обл. має багато інтегральних елементів з іншими південнобессарабськими українськими говірками (скриня, бояри, дружки, головиця, виття гільця, шишка, коровайниці), разом з тим, зафіксовано й диференційні номінації (ходіння за рушниками, борона, праник, дружчина, шмаління молодої), що дозволяють конкретизувати генетичні складники цієї говірки або є результатом міжмовних та міждіалектних контактів (нанашка, нанашул, дзестри).

1. Колесников А. О. Морфологія українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / А. О. Колесников. – К., 2015. – 38 с.

2. Колесников А. О. Морфологія українських південнобессарабських говірок: генеза і динаміка : [монографія]; відп. ред. П. Ю. Гриценко. – Ізмаїл : «СМИЛ», 2015. – 676 с.

3. Колесников А. О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю / А. О. Колесников. – Ізмаїл : ІРБІС, 2016. – 168 с.

4. Мукан А. М. Українські наддунайські говірки. Фонетико-граматичні особливості : дис. ... кандидата філол. наук : 661 / Мукан Агафія Михайлівна. – Глухів, 1960. – 291 с.

5. Делюсто М. Українська наддунайська говірка: збірник діалектних текстів: [навч. посібник] / М. Делюсто. – Ізмаїл: СМІЛ, 2016. – 196 с.

6. Словник української мови / Білодід І. К. та ін. : [в 11 томах]. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

7. Буджак: историко-этнографические очерки народов юго-западных районов Одесщины. / Ред. А. И. Кисе, А. А. Пригарин, В. Н. Станко. – Одесса : PostScriptUm – СМІЛ, 2014. – 744 с.

8. Етимологічний словник української мови: в 7 т. – Т. 1. – К. : Наукова думка, 1982. – 634 с.

9. Смаль К. Просили батько, просили мати / К. Смаль, В. Шаргородська. – Чернівці : Зелена Буковина, 2005. – 144 с.

10. Магрицька І. Словник весільної лексики українських східнословобожанських говірок (Луганська область). – Луганськ : Знання, 2003. – 172 с.

11. Атлас української мови : в 3 т. – Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. / ред. тому А. М. Залеський, І. Г. Матвіяс. – К. : Наук. думка, 2001. – 266 с.

12. Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. До IV Міжнародного з'їзду славістів / А. А. Москаленко. – Одеса : Вид-во Одеського пед. ун-ту, 1958. – 78 с.

13. Дроздовський В. П. Українські говірки Бессарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратовського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області): дис. ... кандидата філол. наук : 661 / Дроздовський Володимир Петрович. – Одеса, 1962. – Ч. II. Додатки – 244 с.

14. Словник українських говорів Одещини / гол. редактор О. І. Бондар. – Одеса, 2011. – 223 с.

Delyusto M. Wedding lexicon of the Ukrainian South-Bessarabia dialect

The Ukrainian resettlement Southern Bessarabia dialects represent considerable interest for linguistics, because of their functioning in multilingual and multidialectal area more than two hundred years. They also are an important source of observation of dialectal dynamics, language interference, principles of saving archaic and appearing of innovation phenomena. The article deals with the description of wedding ceremony in the Ukrainian dialects spoken in the villages of Southern Bessarabia. The author of this article illustrates a wedding lexicon of one of the Ukrainian dialects of this region on the basis of information of dialectal texts and of questionnaire for «Atlas of the Ukrainian dialects spread between the Danube and the Dniester rivers» with the aim to define more exactly the origin and the place in whole classification of investigating dialect.

The author describes this rite through the prism of dialectal texts gathered from different bearers of this steppe dialect. These texts have an essential advantage over other tools of preservation and ordering of linguistic evidence. It is considered that analysis of dialectal texts opens vistas for a more penetrating and diversified investigation of Southern Bessarabia dialect continuum. The main attention in the article is paid to the description of some components of the wedding ceremony, ritual acts, actions and wedding treats. The diagnostic patterns of wedding ceremony reflecting the cultural identity of dialectal continuum of this Ukrainian region are highlighted. Further investigation of rites and ritual acts nomination of Ukrainian dialects spread in the Southern Bessarabia will give the material for description of areal variation of regional lexis through the prism of traditional culture. Gathered patterns will become the basis of maps for «Multi-lingual atlas of dialects spread between the Danube and the Dniester rivers» which is the main result of scientific project of Izmail State University of Humanities «The description and mapping of the space between the Danube and the Dniester rivers – a new European model of conflict-free interaction of different system languages and dialects».

Key words: *the Ukrainian dialect, wedding ceremony, nomination, dialectal texts, Southern Bessarabia.*